

ΠΛΑΤΩΝΑΣ

ΚΡΙΤΩΝ

(Ἡ περί πρακτέου ηθικός)

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Γιατί έχεις ἔλθει τέτοια ὥρα, Κρίτων; Ἡ δεν εἶναι πια πολύ πρωί;

ΚΡΙΤΩΝ

Ναι, εἶναι πολύ πρωί.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Τι ὥρα ακριβῶς;

ΚΡΙΤΩΝ

Βαθειά χαράματα.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Απορώ πως ο δεσμοφύλακας δέχθηκε να σου ανοίξει.

ΚΡΙΤΩΝ

Μου εἶναι πια γνώριμος, Σωκράτη, ἐπειδὴ ἔρχομαι συχνά ἐδῶ. Ἐπειτα του ἔδωσα και κάποιο φιλοδώρημα.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και ήλθες τώρα μόλις, ή έχεις πολλή ώρα εδώ;

ΚΡΙΤΩΝ

Είναι αρκετή ώρα.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και γιατί δεν με ξύπνησες αμέσως, αλλά κάθισες πλάι μου σιωπηλός;

ΚΡΙΤΩΝ

Γιατί ούτε κι εγώ ο ίδιος, Σωκράτη, μα τον Δία, αν ήμουν στην θέση σου, δεν θα ήθελα να αγρυπνώ με τόση στενοχώρια. Κι έπειτα ήμουν γοητευμένος που σε έβλεπα να κοιμάσαι τόσο ήσυχα. Και δεν σε ξύπνησα επίτηδες, για να σου περάσει η ώρα όσον το δυνατόν πιο ευχάριστα. Και πολλές φορές έως τώρα πριν σε όλη σου τη ζωή σε καλοτύχισα για τον χαρακτήρα σου, πολύ περισσότερο όμως σε θαυμάζω σε αυτή σου τη συμφορά, γιατί βλέπω πόσο ήρεμα και ατάραχα την υποφέρεις.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Θα ήταν, Κρίτωνα, μια παραφωνία να το πάρω βαριά σε αυτή την ηλικία, γιατί είναι ανάγκη πια να πεθάνω.

ΚΡΙΤΩΝ

Είναι όμως κι άλλοι στην ηλικία σου, Σωκράτη, δυστυχημένοι, αλλά η ηλικία δεν τους εμποδίζει να μην αγανακτούν για την τύχη που τους προσμένει.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Είναι αλήθεια. Αλλά γιατί τέλος πάντων ήλθες τόσο νωρίς;

ΚΡΙΤΩΝ

Για να σου φέρω μια δυσάρεστη είδηση, Σωκράτη, για σένα όχι, το βλέπω, αλλά δυσάρεστη και θλιβερή για μένα και για όλους τους φίλους σου. Όσο για μένα, νοιώθω πως δεν θα μπορέσω να την υποφέρω.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Τι συμβαίνει; Μήπως ήλθε το πλοίο από την Δήλο, που μόλις φθάσει πρέπει να πεθάνω;

ΚΡΙΤΩΝ

Όχι δεν έφθασε ακόμη. Συλλογίζομαι όμως πως θα φθάσει σήμερα απ' όσα είπαν κάποιοι που ήλθαν από το Σούνιο και το άφησαν εκεί. Είναι λοιπόν φανερό, από αυτά τα νέα, ότι θα φθάσει σήμερα και αναγκαστικά τότε μέχρι αύριο θα πεθάνεις.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Αλλά, Κρίτωνα, ας είναι καλή η ώρα αυτή. Αν έτσι το θέλουν οι θεοί, ας γίνει έτσι. Δεν πιστεύω όμως να φθάσει σήμερα.

ΚΡΙΤΩΝ

Από πού το συμπεραίνεις αυτό;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Θα σου πω. Αν δεν απατώμαι, πρέπει να θανατωθώ την επομένη του ερχομού του πλοίου.

ΚΡΙΤΩΝ

Έτσι τουλάχιστον λένε οι αρμόδιοι σε αυτά τα ζητήματα.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Δεν νομίζω λοιπόν πως θα φθάσει το πλοίο αυτή την ημέρα που μας ξημερώνει, αλλά αύριο. Και αυτό το συμπεραίνω από ένα όνειρο που είδα αυτή τη νύχτα, λίγο πριν έλθεις. Και ίσως καλά έκανες που δεν με ξύπνησες.

ΚΡΙΤΩΝ

Και ποιο ήταν αυτό το όνειρο;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Μου φάνηκε πως κάποια γυναίκα, χαριτωμένη και όμορφη, ασπροντυμένη, προχωρώντας προς εμένα, με φώναξε με το όνομά μου και μου είπε: Σωκράτη,

“Την τρίτη αυγή, θα φθάσεις στην όμορφη Φθία”.

ΚΡΙΤΩΝ

Τι περίεργο όνειρο, Σωκράτη!

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Όμως ολοφάνερο, όπως νομίζω εγώ, Κρίτωνα!

ΚΡΙΤΩΝ

Και πολύ μάλιστα, όπως φαίνεται. Μα έλα, ευλογημένε μου Σωκράτη, άκουσέ με αυτή τη φορά και σώσου όσο είναι ακόμα καιρός. Γιατί, αν εσύ πεθάνεις, αυτό θα είναι για μένα κάτι παραπάνω από μια συμφορά. Γιατί εκτός του ότι θα χάσω έναν φίλο, που δεν θα τον ξανάβρω ποτέ, ο κόσμος, εκείνοι που δεν μας ξέρουν καλά, θα πουν πως εγώ, αν ήθελα να ξοδεύσω χρήματα, μπορούσα να σε σώσω, αλλά δεν το έκανα. Ω! και τι χειρότερη δυσφήμιση από αυτήν μπορεί να γίνει για μένα, το να νομίζει ο κόσμος, πως λογαριάζω περισσότερο τα χρήματα από τους φίλους; Γιατί ο κόσμος δεν θα πιστέψει ποτέ πως εσύ δεν ήθελες να βγεις από εδώ μέσα, αν και εμείς δείξαμε μεγάλη προθυμία να σε σώσουμε.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Μα τι μας μέλει, καλέ μου Κρίτωνα, για τη γνώμη των πολλών; Οι φρόνιμοι, για τους οποίους αξίζει να ενδιαφερόμαστε, θα πιστέψουν πως όλα έγιναν όπως θα έπρεπε να γίνουν.

ΚΡΙΤΩΝ

Μολαταύτα, το βλέπεις, Σωκράτη, ότι πρέπει να ενδιαφερόμαστε και για τη γνώμη του κόσμου. Η δική σου τωρινή κατάσταση το λέει καθαρά ότι ο κόσμος μπορεί να κάνει όχι τα μικρότερα κακά, αλλά τα μεγαλύτερα σε έναν άνθρωπο που χτυπήθηκε ανάμεσά του με ψεύτικες κατηγορίες.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Πόσο πιο καλά θα ήταν, Κρίτωνα, αν ο κόσμος, όπως μπορεί να κάνει το κακό, άλλο τόσο να μπορούσε να κάνει και το καλό. Αλλά δεν μπορεί να κάνει ούτε το ένα ούτε το άλλο. Δηλαδή δεν μπορεί να πράξει ούτε σωστά ούτε λάθος, και ό,τι κάνει το κάνει στην τύχη.

ΚΡΙΤΩΝ

Έτσι είναι. Μα, Σωκράτη, πες μου. Μήπως φοβάσαι για μένα και για τους άλλους φίλους, μήπως αν βγεις από εδώ μέσα οι συκοφάντες μας δημιουργήσουν προβλήματα, διαδίδοντας ότι εμείς σε βοηθήσαμε να

δραπετεύσεις, και έτσι αναγκασθούμε ή όλη μας την περιουσία να χάσουμε ή πολλά χρήματα ή και εκτός από αυτά να πάθουμε και κάποιο άλλο κακό; Αν έχεις τέτοιον φόβο, άφησέ τον να πάει στο καλό. Γιατί είναι δίκαιο, προκειμένου να σωθείς, να διατρέξουμε αυτόν τον κίνδυνο και ακόμα μεγαλύτερο, αν χρειαστεί. Μα έλα, άκουσε τα λόγια μου και μη κάνεις διαφορετικά.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και αυτά φοβάμαι, Κρίτωνα, και πολλά άλλα.

ΚΡΙΤΩΝ

Όσο γι' αυτό δεν πρέπει να έχεις κανέναν φόβο. Γιατί στο κάτω - κάτω δεν ζητούν και μεγάλα πράγματα αυτοί που αναλαμβάνουν να σε βγάλουν από εδώ μέσα. Έπειτα δεν βλέπεις πόσο φτηνά πουλιούνται αυτοί οι συκοφάντες και πως δεν χρειαζόμαστε πολλά χρήματα να τους εξαγοράσουμε; Και συ έχεις στη διάθεσή σου τα δικά μου χρήματα, αρκετά, όπως μου φαίνεται, έπειτα και αν φροντίζεις για μένα ότι δεν θα έπρεπε να ξοδέψω την περιουσία μου, εδώ είναι αυτοί οι φίλοι μας, από τα ξένα, πρόθυμοι να ξοδέψουν από τα δικά τους. Ένας μάλιστα, ο Σιμμίας ο Θηβαίος, γι' αυτόν ακριβώς τον σκοπό έχει φέρει μαζί του αρκετά χρήματα. Και ο Κέβης και πολλοί άλλοι είναι εδώ, πρόθυμοι, ώστε αυτός ο φόβος να μη σε κρατάει από του να σώσεις τη ζωή σου, μήτε και ο λόγος που έλεγες στο δικαστήριο να σε εμποδίσει, ότι δηλαδή, αν έφευγες από τον τόπο σου, δεν θα ήξερες τι να κάνεις τον εαυτό σου. Γιατί και σε πολλά άλλα μέρη, οπουδήποτε πας, θα σε εκτιμήσουν. Και αν θέλεις να πας στην Θεσσαλία, εκεί έχω φίλους μου που θα σε περιποιηθούν πολύ και θα φροντίσουν για την ασφάλειά σου, ώστε κανείς να μη σε ενοχλήσει.

Κι ακόμη, Σωκράτη, έχω τη γνώμη ότι αυτό που πας να κάνεις δεν είναι ούτε ηθικό, να προδώσεις δηλαδή τον εαυτό σου ενώ μπορείς να σωθείς, και βιάζεσαι να γίνει αυτό ακριβώς που οι εχθροί σου περισσότερο θα βιάζονταν να γίνει, γιατί ήθελαν να σε καταστρέψουν. Και να ήταν μόνο αυτό; Νομίζω πως προδίδεις ακόμη και τα παιδιά σου, γιατί, ενώ μπορείς να τ' αναθρέψεις και να τα μορφώσεις, τα αφήνεις και φεύγεις, εγκαταλείποντάς τα στην τύχη τους. Γιατί θα συμβεί φυσικά σε αυτά ό,τι ακριβώς συμβαίνει σε όλα τα ορφανά παιδιά.

Άκουσε, ή δεν πρέπει να κάνουμε παιδιά ή μια φορά αφού τα κάναμε πρέπει να ταλαιπωρηθούμε μαζί τους να τα αναθρέψουμε και να τα μορφώσουμε. Τώρα μου φαίνεται πως εσύ διάλεξες το ευκολότερο μέσον. Όχι, εσύ πρέπει να κάνεις ό,τι θα έκανε ένας άνθρωπος έντιμος και γενναίος, ειδικά εσύ, που λες ότι δεν έκανες τίποτε άλλο στη ζωή σου παρά να ασχολείσαι με την αρετή. Γιατί εγώ ντρέπομαι και για σένα και για μας τους φίλους σου, μήπως φανεί πως όλη αυτή η υπόθεση πήρε αυτό το τέλος από κάποια δειλία μας.

Θέλω να πω: Αφήσαμε να πάει η δίκη στο δικαστήριο, και μετά εσύ παρουσιάσθηκες, ενώ μπορούσες να μην παρουσιασθείς, και την αφήσαμε να εξελιχθεί όπως εξελίχθηκε. Και στο τέλος, επειδή δεν κατορθώσαμε να αποφύγουμε αυτή την έκβαση, που είναι και το πιο γελοίο μέρος όλης αυτής της υπόθεσης, να μη φροντίσουμε να σε σώσουμε ούτε συ τουλάχιστον να σώσεις τον εαυτό σου, κάτι που ήταν δυνατόν αρκεί να δρούσαμε κάπως πιο γρήγορα. Πρόσεχε, Σωκράτη, μήπως αυτή η τακτική σου, εκτός από ζημιά, είναι ντροπή και για σένα και για μας. Έλα, πάρε μια απόφαση. Έπρεπε να το είχες αποφασίσει κιόλας, όχι να το αποφασίσεις τώρα! Και η απόφαση είναι μία: Αυτή τη νύχτα πρέπει να έχουν γίνει όλα. Λίγο να αναβάλουμε, όλα τελείωσαν, δεν θα μπορούμε πια να κάνουμε τίποτα. Μα, Σωκράτη, άκουσέ με και μην κάνεις διαφορετικά.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Αγαπητέ μου Κρίτωνε, αυτή η στοργή σου είναι ανεκτίμητη, αν την συνόδευε κάποια δικαιοσύνη. Αν όχι, όμως, όσο μεγαλύτερη είναι τόσο περισσότερο με στενοχωρεί. Ας εξετάσουμε αν αυτό που λες μπορεί να γίνει ή όχι. Γιατί όχι μόνο τώρα, αλλά πάντοτε, τέτοιος είμαι, ώστε να μην υπακούω σε τίποτα άλλο παρά στον λόγο εκείνο, που όταν σκέφτομαι, θα μου φανεί ο καλύτερος. Και τους λόγους που έλεγα άλλοτε (στο παρελθόν), δεν μπορώ τώρα να τους απαρνηθώ, επειδή με βρήκε αυτό το δυστύχημα, γιατί για μένα είναι πάντοτε οι ίδιοι, και το ίδιο τους εκτιμώ σήμερα και τους σέβομαι όπως και παλιότερα. Και αν δεν έχουμε τώρα λόγους πιο ισχυρούς, μάθε καλά πως εγώ ποτέ δεν θα συμφωνήσω σε αυτό που λες, ακόμα και αν αυτός ο παντοδύναμος λαός με φοβερήσει σαν παιδί, με τα τρομερότατα μέσα που έχει στη διάθεσή του, όπως είναι η φυλάκιση, ο θάνατος, η δήμευση της περιουσίας. Πως λοιπόν θα μπορούσαμε να εξετάσουμε πιο σωστά το ζήτημά μας; Αν αρχίσουμε από εκείνο που έλεγες για τις γνώμες και ας εξετάσουμε, αν σωστά ή όχι λέγαμε στο παρελθόν ότι

σε άλλες γνώμες πρέπει να δίνουμε προσοχή και σε άλλες όχι. Ή πριν, όταν δεν χρειαζόταν να πεθάνω, ήταν σωστό, ενώ τώρα έγινε φανερό ότι λεγόταν πραγματικά μόνο για παιχνίδι και φλυαρία; Κρίτωνα, εγώ επιθυμώ να εξετάσουμε μαζί αυτούς τους λόγους, που λέγαμε στο παρελθόν, μήπως φανούν τώρα που βρίσκομαι σε αυτή την κατάσταση κάπως αλλοιωμένοι ή παραμένουν οι ίδιοι, και ή να τους απαρνηθούμε ή να υπακούσουμε σε αυτούς. Εκείνοι που δεν πετούν τα λόγια τους στον αέρα, πάντα λένε αυτό, όπως προ ολίγου έλεγα κι εγώ, ότι από τις γνώμες των ανθρώπων σε άλλες πρέπει να δίνουμε σημασία και σε άλλες όχι. Προς θεού, Κρίτωνα, δεν νομίζεις ότι λέχθηκε σωστά αυτό; Εσύ, όσο τουλάχιστον μπορεί να κρίνει άνθρωπος, είσαι έξω από τον κίνδυνο να πεθάνεις αύριο, και δεν σου θολώνει την κρίση σου μια συμφορά σαν την δική μου. Γι' αυτό σκέψου. Δεν σου φαίνεται σωστό άλλες από τις γνώμες των ανθρώπων να εκτιμούμε κι άλλες όχι; Όχι όλες, αλλά άλλες ναι, άλλες όχι. Τι λες; Δεν είναι σωστό αυτό;

ΚΡΙΤΩΝ

Σωστό.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Λοιπόν πρέπει να εκτιμάμε τις καλές και όχι τις πονηρές;

ΚΡΙΤΩΝ

Ναι.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και καλές δεν είναι οι γνώμες των “φρονίμων” και πονηρές οι γνώμες των “αφρόνων”;

ΚΡΙΤΩΝ

Πως θα ήταν διαφορετικά;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε αν αυτά που λέγαμε ήταν σωστά. Ένας που γυμνάζει το σώμα του τάχα υπολογίζει τον έπαινο και την κατηγορία και την γνώμη κάθε ανθρώπου, όποιος και αν είναι, ή τη γνώμη ενός μόνου, δηλαδή εκείνου που τυχαίνει να είναι γιατρός ή γυμναστής;

ΚΡΙΤΩΝ

Ενός μόνον.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Επομένως αυτός πρέπει να φοβάται τις κατηγορίες και να επιθυμεί τους επαίνους μόνο εκείνου και όχι όλου του κόσμου.

ΚΡΙΤΩΝ

Είναι φανερό αυτό.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Γί αυτό ακριβώς πρέπει αυτός να γυμνάζει το σώμα του και να τρώει και να πίνει και να κάνει τέλος πάντων ό,τι φαίνεται καλό σε αυτόν που τον έχει σαν οδηγό, και όχι βέβαια όπως φαίνεται καλό σε όλους τους άλλους.

ΚΡΙΤΩΝ

Έτσι είναι.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Πάει καλά. Και αν δεν υπακούσει σε εκείνον μόνο αλλά περιφρονήσει τη γνώμη του και τους επαίνους και εκτιμήσει περισσότερο τις κρίσεις του κόσμου, που δεν καταλαβαίνει τίποτε από αυτά (από γυμναστική), δεν θα πάθει έτσι κάποια βλάβη;

ΚΡΙΤΩΝ

Πως δεν θα πάθει...

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και ποια είναι αυτή η βλάβη; Και ποιο μέρος εκείνου που δεν υπακούει βλάπτει αυτή;

ΚΡΙΤΩΝ

Είναι φανερό ότι βλάπτεται το σώμα, γιατί είναι αυτό το ίδιο που καταστρέφεται λίγο - λίγο.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Σωστά μιλάς. Και αυτό, Κρίτωνα, ισχύει στον ίδιο βαθμό και για τα άλλα πράγματα, για να μην τα αναφέρουμε όλα αναλυτικά; Λοιπόν και για τα δίκαια και για τα άδικα και για τα άσχημα και για τα ωραία και για τα ωφέλιμα και τα βλαβερά, που είναι το θέμα πάνω στο οποίο συζητάμε, πρέπει να ακολουθούμε τη γνώμη του κόσμου και να την υπολογίζουμε ή μόνο εκείνου που καταλαβαίνει απ' αυτά, αν υπάρχει κανείς τέτοιος, και να ντρεπόμαστε και να φοβόμαστε αυτόν περισσότερο παρά όλους τους άλλους; Αυτόν που αν δεν τον ακολουθήσουμε, θα καταστρέψουμε και θα βλάψουμε εκείνο το μέρος το οποίο με τη δικαιοσύνη ευημερεί και ακμάζει, ενώ σβήνει και αφανίζεται με την αδικία; Ή μήπως αυτό δεν είναι αξίζει τίποτα;

ΚΡΙΤΩΝ

Το παραδέχομαι, Σωκράτη.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Λοιπόν, αν εμείς, αυτό το μέρος που γίνεται καλύτερο με τα υγιεινά, και νοσηρό με τα νοσηρά, το καταστρέψουμε όταν δεν υπακούσουμε στη γνώμη αυτών που ξέρουν, άρα θα μπορέσουμε να ζούμε με αυτή την καταστροφή; Και αυτό είναι το σώμα. Ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Ναι.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Πες μου, μπορούμε να ζήσουμε με ένα σώμα κακοποιημένο και καταστραμμένο;

ΚΡΙΤΩΝ

Ασφαλώς όχι.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και τότε μπορούμε να ζήσουμε και να έχουμε καταστρέψει εκείνο το μέρος μας που η αδικία μαραίνει και η δικαιοσύνη ωφελεί; Ή νομίζουμε πως είναι ευτελέστερο από το σώμα αυτό το μέρος, όποιο και αν είναι, στο οποίο κατοικεί η δικαιοσύνη και η αδικία;

ΚΡΙΤΩΝ

Κάθε άλλο.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Μήπως αυτό είναι πολυτιμότερο;

ΚΡΙΤΩΝ

Και πολύ μάλιστα.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Λοιπόν, αγαπητέ μου, δεν πρέπει να ενδιαφερόμαστε τόσο πολύ εμείς για το τι θα πει για μας ο κόσμος, αλλά για το τι θα πει εκείνος που γνωρίζει τι είναι δίκαιο και τι άδικο, ο ένας - και αυτή είναι η αλήθεια. Ώστε δεν πήρες καλό δρόμο πρωτύτερα με το να υποστηρίζεις πως πρέπει να δίνουμε σημασία στην γνώμη του κόσμου, όταν πρόκειται για τα δίκαια, για τα ωραία, για τα καλά και τα αντίθετά τους. Θα πει ίσως κανείς: Ε, ο κόσμος είναι καλός για να σκοτώνει.

ΚΡΙΤΩΝ

Και βέβαια θα το πει, Σωκράτη.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Είναι αλήθεια. Μα καλέ μου, αυτός ο συλλογισμός που κάναμε τώρα μου φαίνεται πως μοιάζει με εκείνον που κάναμε την άλλη φορά. Μου φαίνεται δηλαδή πως μένει σταθερός. Και πρόσεξε αν μένει σταθερός και αυτός ο άλλος, ότι δηλαδή πρέπει να δίνουμε πάρα πολλή σημασία όχι στο να ζούμε απλά αλλά στο να ζούμε σωστά.

ΚΡΙΤΩΝ

Και βέβαια μένει σταθερός.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και η γνώμη ότι το καλό, το έντιμο, και το δίκαιο είναι ένα και το αυτό μένει σταθερή ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Μένει σταθερή.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Λοιπόν, σύμφωνα με τις αρχές που παραδεχθήκαμε, πρέπει να εξετάσουμε αν είναι δίκαιο να αποπειραθώ να φύγω από εδώ χωρίς τη συγκατάθεση των Αθηναίων, ή αν δεν είναι δίκαιο. Και αν φαίνεται δίκαιο, να το επιχειρήσουμε, αλλιώς να το αφήσουμε. Όσο για εκείνες τις σκέψεις σου, για τα έξοδα, τα λόγια του κόσμου, την ανατροφή των παιδιών, κοίταξε μήπως στ' αλήθεια, Κρίτωνα, είναι σοφίσματα αυτού του ελαφρόκοσμου που σε σκοτώνει χωρίς λόγο και που αν μπορούσε θα σε επανέφερε πάλι στη ζωή. Αλλά επειδή η λογική έτσι μας επιβάλλει, πρόσεξε μήπως δεν πρέπει να σκεπτόμαστε τίποτα άλλο, παρά εκείνο ακριβώς που λέγαμε προ ολίγου: αν δηλαδή εμείς θα πράξουμε δίκαια, πληρώνοντας με χρήματα και με ευγνωμοσύνη εκείνους που θα με οδηγήσουν έξω από τη φυλακή, και αν θα πράξουμε δίκαια, αυτοί και εγώ, εκείνοι που θα με βγάλουν και εγώ που θα βγω, ή αν άδικα. Και στην περίπτωση που θα κάνουμε αδικία, κοίταξε μήπως δεν είναι ανάγκη να λογαριάσουμε ούτε τον θάνατο μένοντας εδώ στην φυλακή ή συχοι ούτε κανένα άλλο χειρότερο κακό που θα συνηγορεί στην αδικία.

ΚΡΙΤΩΝ

Καλά είναι αυτά όλα στην θεωρία, Σωκράτη, μα κοίταξε τώρα τι πρέπει να πράξουμε.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Ας το εξετάσουμε μαζί, φίλε μου. Και αν έχεις κανέναν σοβαρό λόγο να μου αντιτάξεις, αντίταξέ μου τον και εγώ θα σε ακούσω, αλλιώς σταμάτα πια, φίλε μου, να μου λες όλο τα ίδια, ότι εγώ πρέπει να φύγω παρά την θέληση των Αθηναίων. Γιατί εγώ θέλω να πεισθείς γι' αυτά που λεω και όχι να συμφωνήσεις παρά τη θέλησή σου. Πρόσεχε τώρα αν η βάση της σκέψης διατυπώνεται σωστά και προσπάθησε, όπως νομίζεις καλύτερα, να απαντάς στις ερωτήσεις μου.

ΚΡΙΤΩΝ

Και βέβαια θα προσπαθήσω.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Παραδεχόμαστε ότι ποτέ δεν πρέπει να κάνουμε αδικία, ή μήπως σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούμε να κάνουμε και σε άλλες όχι; Ή η αδικία δεν είναι ποτέ σε καμιά περίπτωση ούτε έντιμο ούτε καλό, όπως πολλές φορές εμείς συμφωνώντας παραδεχθήκαμε στο παρελθόν και όπως πριν εγώ έλεγα. Ή όλες οι προηγούμενες συμφωνίες μας λησμονήθηκαν κατά το διάστημα των λίγων αυτών ημερών, τόσο που εμείς σε αυτή την ηλικία, γέροντες καθώς είμαστε, αν και σπουδαιολογούσαμε μαζί, χωρίς να το καταλάβουμε δεν διαφέραμε καθόλου από τα μικρά παιδιά; Πως εκείνες οι συμφωνίες μας δεν μένουν πάντοτε οι ίδιες, είτε η κοινή γνώμη τις παραδέχεται είτε τις απορρίπτει; Και αν πρόκειται να πάθουμε ακόμη χειρότερα κακά από αυτά ή και ελαφρότερα, η αδικία οπωσδήποτε γι' αυτόν που την κάνει δεν παραμένει πάντα μια πράξη αισχρή και ανήθικη; Το παραδεχόμαστε αυτό ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Το παραδεχόμαστε.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Λοιπόν σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να αδικεί κανείς.

ΚΡΙΤΩΝ

Όχι βέβαια.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Επομένως ούτε αν αδικείται κανείς πρέπει να ανταποδίδει το άδικο, όπως πιστεύει ο πολύς κόσμος, αφού βέβαια δεν πρέπει με κανένα τρόπο να αδικεί κάποιος.

ΚΡΙΤΩΝ

Είναι φανερό.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Τότε λοιπόν τι λες; Πρέπει κάποιος να κάνει κακό στον άλλο ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Όχι, βέβαια, δεν πρέπει, Σωκράτη.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Και είναι δίκαιο να ανταποδίδει κανείς το κακό, όταν κακοποιείται, όπως πιστεύει ο πολύς κόσμος, ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Ασφαλώς όχι.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Γιατί το να κάνει κανείς το κακό στους ανθρώπους δεν διαφέρει καθόλου από του να τους αδικεί.

ΚΡΙΤΩΝ

Σωστά μιλάς.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Λοιπόν, δεν πρέπει ο άνθρωπος να κάνει αδικία ούτε να κάνει κακό, οποιοδήποτε και αν είναι το κακό που του κάνουν. Και πρόσεχε τώρα, Κρίτωνα, μήπως δεν μιλάς όπως σκέπτεσαι, γιατί ξέρω καλά πως είναι και θα είναι λίγοι εκείνοι που έχουν την ίδια γνώμη με μας σχετικά με αυτό το ζήτημα. Το σίγουρο είναι ότι όσοι έχουν την ίδια γνώμη για αυτά και όσοι δεν έχουν δεν μπορεί ποτέ να φθάσουν σε συμφωνία, και μάλιστα είναι αναγκαίο, επειδή θα επιμένουν και οι δυο στις αντίθετες απόψεις τους, να περιφρονούνται μεταξύ τους. Γι' αυτό λοιπόν σκέψου πολύ καλά, αν είσαι σύμφωνος με τη γνώμη μου, και επομένως να αρχίσουμε να σκεπτόμαστε ορμώμενοι από αυτή την ηθική αρχή, παραδεχόμενοι δηλαδή ότι δεν είναι ηθικά σωστό ούτε το να αδικεί κανείς ούτε το να ανταποδίδει το κακό με μια εκδίκηση 'Η δεν συμερίζεσαι τη γνώμη μου και απαρνείσαι αυτή την ηθική αρχή; 'Όσο για μένα, αυτή τη γνώμη είχα και προηγουμένως και αυτήν έχω ακόμα και τώρα. Εάν εσύ έχεις στο μυαλό σου καμιά άλλη, πες την μου και εξήγησέ μου. Αν όμως μένεις σταθερός στη γνώμη που είχες πρώτα, κάθισε να ακούσεις ό,τι ακολουθεί.

ΚΡΙΤΩΝ

Μένω σταθερός και συμφωνώ μαζί σου. Λέγε λοιπόν.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Πρόσεξε τώρα λίγο περισσότερο. Αν εμείς φύγουμε από εδώ χωρίς τη συγκατάθεση της πόλης, αδικούμε κανένα, και μάλιστα εκείνους που λιγότερο θα έπρεπε να αδικήσουμε, ναι ή όχι; Και μένουμε πιστοί σε εκείνα τα οποία ομολογήσαμε ότι είναι δίκαια, ναι ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Δεν μπορώ, Σωκράτη, να απαντήσω σε ό,τι με ρωτάς. Δεν σε καταλαβαίνω.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Μα σκέψου έτσι: Αν τη στιγμή που ξεκινάμε για να δραπετεύσουμε από εδώ - ή όπως αλλιώς ονομάσουμε αυτή την πράξη αν η λέξη "δραπετεύσουμε" δεν σου αρέσει - έλθουν να μας συναντήσουν οι **νόμοι της Πολιτείας** και αυτή η **ίδια η Πολιτεία προσωπικά** και παρουσιαζόμενοι μπροστά μας μας ρωτήσουν: "Σωκράτη, πες μας, τι έχεις κατά νου να κάνεις; Δεν σκέπτεσαι ίσως πως με αυτή την φυγή σου καταργείς εμάς και όλη την Πολιτεία; Ή νομίζεις πως είναι δυνατόν να σταθεί ορθή μια Πολιτεία και να μην ανατραπεί, εκεί όπου οι αποφάσεις των δικαστηρίων δεν έχουν κανένα κύρος, αλλά ματαιώνονται και ποδοπατούνται από τους πολίτες;" Τι θα απαντήσουμε εμείς, Κρίτωνα, σε αυτά και σε άλλες παρόμοιες επιπλήξεις; Πολλά βέβαια θα μπορούσε να πει κανείς, και αν μάλιστα είναι ρήτορας, για να δικαιολογηθεί επειδή παραβίασε αυτόν τον νόμο, που απαιτεί οι αποφάσεις να έχουν το αποτέλεσμα τους. Ή θα απαντήσουμε ότι "*η Πολιτεία μας αδίκησε και δεν μας έκρινε σύμφωνα με το δίκαιο*;" Έτσι θα απαντήσουμε ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Έτσι μα το Δία, Σωκράτη.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Αλλά ας υποθέσουμε πως οι νόμοι τότε μας λένε: "Σωκράτη, αυτή ήταν η συμφωνία που κάναμε μεταξύ μας ή δεν συμφωνήσαμε να μένεις πιστός στις

αποφάσεις που εκδίδουν τα δικαστήρια, οποιεσδήποτε και αν είναι;” Και αν παραξενευόμαστε με αυτά τους τα λόγια, ίσως θα εξακολουθούσαν να μας λένε: “Μην παραξενεύεσαι, Σωκράτη, με αυτό μας το ύφος, αλλά απάντησέ μας, γιατί και συ συνηθίζεις να προχωρείς με ερωτήσεις και απαντήσεις. Λέγε λοιπόν τι παράπονο έχεις εναντίον μας και εναντίον της πόλης ώστε ζητάς έτσι να μας καταστρέψεις; Δεν σου δώσαμε εμείς πρώτοι την ζωή, αφού εξαιτίας μας ο πατέρας σου πήρε γυναίκα τη μητέρα σου, και σ’ έφερε στον κόσμο; Έχεις να κάνεις καμιά κριτική σε εκείνους από εμάς που κανονίζουν τους γάμους πως δεν είναι τάχα καλοί;”

“Δεν έχω τίποτα εναντίον τους” θα έλεγα. “Μη τυχόν έχεις να πεις κάτι εναντίον των νόμων νόμους που κανονίζουν την ανατροφή και την εκπαίδευση σύμφωνα με τους οποίους και συ εκπαιδεύτηκες; Τι; Αυτοί οι νόμοι από εμάς που γι’ αυτό το σκοπό έχουν οριστεί, δεν έκαναν καλά που παράγγελλαν στον πατέρα σου να σε εκπαιδεύσει με μαθήματα μουσικής και γυμναστικής; Καλά έκαναν” θα απαντούσα εγώ.

“Ας είναι. Και αφού γεννήθηκες εξ αιτίας μας και ανατράφηκες και μορφώθηκες, θα μπορούσες να πεις ότι δεν είσαι δικός μας και παιδί μας και δούλος μας κι εσύ και οι πρόγονοί σου; Και αφού το πράγμα έτσι έχει, άραγε νομίζεις πως έχεις ίσα δικαιώματα εσύ με εμάς και φαντάζεσαι πως ό,τι κι αν σου κάνουμε, είναι δίκαιο να μας το ανταποδίδεις με τη σειρά σου; Ή τάχα απέναντι στον πατέρα σου δεν θα είχες ίσα δικαιώματα και απέναντι στον αφέντη σου, αν τύχαινε να έχεις τέτοιο, ώστε εκείνα που θα πάθαινες απ’ αυτούς να τα ανταποδίδεις αντεκδικούμενος αυτούς, ούτε δηλαδή αν σε ύβριζαν να τους υβρίζεις, ούτε αν σε έδερναν να τους δέρνεις, ούτε άλλα παρόμοια πολλά. Ως προς την πατρίδα σου όμως και τους νόμους της, κατά την γνώμη σου, θα είχες βέβαια το δικαίωμα, ώστε, αν εμείς θέλουμε να σε θανατώσουμε, επειδή το κρίνουμε δίκαιο, και συ τότε θα προσπαθούσες, όσον εξαρτάται από σένα να καταστρέψεις και εμάς και την πατρίδα αντεκδικούμενος, και θα ισχυρισθείς ότι, με το να κάνεις αυτά, πράττεις δίκαια, εσύ που αληθινά φροντίζεις για την αρετή; Ή είσαι τόσο σοφός, ώστε σου έχει διαφύγει ότι και από τη μητέρα και από τον πατέρα και από όλους τους άλλους προγόνους το πολυτιμότερο πράγμα είναι η πατρίδα και σεβαστότερο και αγιώτερο και σε ανώτερη θέση, κατά τη γνώμη των θεών και των φρονίμων ανθρώπων, και ότι πρέπει να σεβόμαστε και περισσότερο να υπακούμε και να αγαπάμε την πατρίδα, όταν οργίζεται, παρά τον πατέρα, και, ή να προσπαθούμε να την πείθουμε, ή να εκτελούμε ό,τι κι αν διατάζει. Και ή να υποφέρουμε, αν αυτή το θέλει, χωρίς το παραμικρό παράπονο, και αν θέλει ακόμα να μας δείρει ή να μας ρίξει στην φυλακή, ή να μας στείλει στον πόλεμο για να πληγωθούμε ή να σκοτωθούμε, όλα αυτά πρέπει να τα κάνουμε. Και έτσι είναι το σωστό. Μάλιστα δεν πρέπει να ξεφεύγουμε ούτε να οπισθοχωρούμε ούτε να

εγκαταλείπουμε τη θέση μας, αλλά και στον πόλεμο και στα δικαστήρια και όπου αλλού, καθήκον μας είναι να εκτελούμε όσα διατάσσει η Πολιτεία και η πατρίδα, ή, το πολύ, αν εκείνο που διατάζει δεν μας φαίνεται δίκαιο, να της υποδείξουμε και να την πείσουμε ποιο είναι το δίκαιο. Να μεταχειριζόμαστε όμως βία, δεν είναι ασέβεια σε μια μητέρα, σε έναν πατέρα και πολύ περισσότερο στην πατρίδα;” Τι θα απαντήσουμε εμείς σε όλα αυτά, Κριτών; Θα απαντήσουμε ότι οι νόμοι λένε αλήθεια ή όχι;

ΚΡΙΤΩΝ

Έτσι μου φαίνεται.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Στη συνέχεια, σκέφτομαι, πως οι νόμοι θα μιλούσαν έτσι: “Πρόσεξε τώρα, αν λέμε αλήθεια ότι εσύ δηλαδή εγκληματείς εναντίον μας, εάν κάνεις ό,τι σκοπεύεις να κάνεις. Γιατί αφού σε γεννήσαμε, σε αναθρέψαμε και σε μορφώσαμε και σου δώσαμε μαζί με τους άλλους απ’ όλα τα καλά, απ’ ό,τι μπορούσαμε, σε ειδοποιήσαμε από πριν. Και όπως εσένα, έτσι και κάθε άλλον Αθηναίο που έφθασε στην ηλικία να γίνει πολίτης και έμαθε τα έθιμα της πόλης και εμάς τους νόμους. Σε ειδοποιήσαμε ότι, αν δεν σου αρέσουμε εμείς, σου δίνουμε την άδεια να πάρεις μαζί σου όλα τα πράγματά σου και να πας όπου σου αρέσει. Και κανείς από μας τους νόμους δεν εμποδίζει ή απαγορεύει σε κανένα από σας, τους Αθηναίους, αν είναι δυσαρεστημένος με μας ή την Πολιτεία, να πάει σε κάποια από τις αποικίες μας ή να ξενιτευθεί, σε όποιο τόπο θέλει, μαζί με τα υπάρχοντά του. Έωςτε λοιπόν, αν κάποιος από σας μένει εδώ, αφού είδε με ποιο τρόπο εμείς δικάζουμε και πώς διοικούμε την Πολιτεία, τότε θεωρούμε ότι αυτός έμπρακτα έχει αναλάβει υποχρεώσεις απέναντί μας, να εκτελεί ό,τι τον διατάζουμε και επίσης του επιτρέπουμε να κάνει ένα από αυτά τα δύο, ή να μας πείσει με τη λογική ή να υπακούσει στις διαταγές μας, αυτός δεν κάνει ούτε το ένα ούτε το άλλο.

Ε, λοιπόν, Σωκράτη, με αυτές τις κατηγορίες θα ενοχοποιηθείς, αν βέβαια κάνεις αυτά που λογαριάζεις και προ πάντων εσύ περισσότερο από κάθε άλλο Αθηναίο”.

Και αν εγώ έλεγα γιατί αυτό; Ίσως θα μου επιτίθονταν δίκαια και θα μου έλεγαν ότι εγώ, περισσότερο από κάθε άλλο Αθηναίο, ανέλαβα αυτή την υποχρέωση.

“Έχουμε μεγάλες αποδείξεις” θα έλεγαν, “Σωκράτη, ότι σου αρέσαμε και εμείς και η πόλη. Γιατί δεν θα έμενες κλεισμένος περισσότερο από κάθε άλλον Αθηναίο σε αυτή την πόλη, εάν αυτή δεν σου άρεσε εξαιρετικά. Πραγματικά, δεν βγήκες ποτέ από την πόλη για να δεις τους αγώνες, εκτός από μια φορά στον Ισθμό, ούτε σε κανένα άλλο μέρος πήγες, εκτός αν πήγες κάπου για να πολεμήσεις, ούτε και έκανες ποτέ σου κανένα ταξίδι, όπως άλλοι άνθρωποι, ούτε επιθύμησες να γνωρίσεις άλλες πόλεις και άλλους νόμους, γιατί εμείς και η πόλη σε ικανοποιούσαμε. Τόσο πολύ μας αγαπούσες! Και έδωσες υπόσχεση να ζεις σαν πολίτης κάτω από την εξουσία μας. Και μετά εδώ έκανες παιδιά, πράγμα που πάλι δείχνει ότι σου άρεσε η πόλη. Και στη δίκη ακόμα ήταν δικαίωμά σου να ορίσεις σαν ποινή την εξορία, και αυτό ακριβώς που τώρα σκοπεύεις να κάνεις χωρίς το θέλημα της πόλης, μπορούσες να το κάνεις τότε με τη συγκατάθεσή της. Εσύ όμως εκείνη την ημέρα καμάρωνες προσποιούμενος ότι δεν αγανακτούσες, αν θα παρίστατο ανάγκη να πεθάνεις, και προτιμούσες, όπως έλεγες, τον θάνατο από την εξορία. Και τώρα δεν ντρέπεσαι ούτε για εκείνους τους λόγους, ούτε σε νοιάζει για μας τους νόμους αφού κάνεις απόπειρα να μας καταργήσεις. Και θέλεις να κάνεις τα ίδια ακριβώς τα οποία θα έκανε κάποιος ανάξιος δούλος, να δραπετεύσεις δηλαδή παρά τις συνθήκες και τις υποσχέσεις που ανέλαβες για να ζεις σαν πολίτης. Απάντησε λοιπόν, πες μας πρώτα, αν δεν είναι αλήθεια, όπως εμείς το διαβεβαιώνουμε, ότι εσύ είσαι υποχρεωμένος να ζεις σαν πολίτης σύμφωνα με τις διαταγές μας, με έργα και όχι μόνο με λόγια. Είναι αλήθεια;”.

Τι θα απαντήσουμε σε αυτά, Κρίτων; Μπορούμε να μη συμφωνήσουμε;

ΚΡΙΤΩΝ

Αναγκαστικά, Σωκράτη.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

“Τι άλλο λοιπόν, κάνεις”, θα έλεγαν, “παρά να παραβαίνεις τις συνθήκες και τις συμφωνίες που έκλεισες μαζί μας. Και δεν τα παραδέχτηκες με τη βία αυτά ούτε εξαπατήτηκες ούτε αναγκάστηκες να αποφασίσεις βιαστικά, γιατί είχες καιρό στα εβδομήντα σου χρόνια να σκεφτείς. Και στο διάστημα αυτό μπορούσες να φύγεις, αν δεν σου αρέσαμε εμείς και αν οι μεταξύ μας συμφωνίες δεν σου φαίνονταν δίκαιες. Απεναντίας εσύ δεν προτίμησες ούτε την Σπάρτη ούτε την Κρήτη, για τις οποίες ως γνωστόν κάθε φορά που συζητείς λές ότι ευνομούνται, ούτε καμία άλλη από τις ελληνικές πόλεις

ούτε από τις βαρβαρικές. Μάλιστα ποτέ στη ζωή σου δεν έφυγες από εδώ, λιγότερο ακόμα και από τους κουτσούς και τους τυφλούς και τους άλλους ανάπηρους, σαν να μην διέφερες καθόλου από αυτούς. Τόσο πολύ, πιο πολύ από ό,τι στους άλλους Αθηναίους, σου άρεσε αυτή η πόλη και οι εμείς οι νόμοι. Γιατί σε ποιον μπορεί να αρέσει μια πόλη χωρίς νόμους; Και τώρα δεν θα μείνεις πιστός σε όσα έχεις υποσχεθεί; Ναι (θα μείνεις πιστός), αν μας ακούσεις, Σωκράτη, και δεν θα γίνεις περίγελος φεύγοντας από την πατρίδα σου.

Σκέψου τώρα και τα επακόλουθα: Εάν αθετήσεις τις υποχρεώσεις σου αυτές και υποπέσεις σε ένα τέτοιο σφάλμα, τι καλό θα κάνεις στον εαυτό σου και στους φίλους σου; Ότι θα διατρέξουν τον κίνδυνο να εξορισθούν και να στερηθούν την πατρίδα τους ή να χάσουν την περιουσία τους, είναι σχεδόν βέβαιο. Όσο για σένα, αν καταφύγεις σε καμία από τις πόλεις που είναι πολύ κοντά, όπως στην Θήβα ή στα Μέγαρα, επειδή και οι δύο αυτές πόλεις ευνομούνται, θα πας εκεί, Σωκράτη, σαν ένας εχθρός της Πολιτείας τους. Και όσοι αγαπούν τις πόλεις τους θα σε στραβοκοιτάζουν, γιατί θα σε θεωρούν διαφθορέα των νόμων, και έτσι θα επιβεβαιώσεις στους δικαστές την γνώμη τους ότι ορθά έκριναν την δίκη σου, γιατί άνθρωπος που είναι διαφθορέας των νόμων μπορεί κάλλιστα να νομισθεί διαφθορέας της νεολαίας και του αμαθούς όχλου. Τι θα κάνεις λοιπόν; Θα αποφύγεις τις ευνομούμενες πόλεις και τους πολιτισμένους ανθρώπους; Και αν το κάνεις αυτό, θα αξίζει τον κόπο να ζεις; Ή θα τους πλησιάσεις και αδιάντροπα θα συζητάς μαζί τους; Τι θα κάνεις Σωκράτη; Μήπως αυτά που έλεγες εδώ, πως η αρετή και η δικαιοσύνη και η νομιμότητα είναι τα πιο ανεκτίμητα πράγματα στους ανθρώπους; Και δεν νομίζεις ότι η πράξη σου αυτή θα είναι μια αδιαντροπιά; Ποιος θα αμφέβαλε γι' αυτό;

Οπότε εσύ θα σηκωθείς και θα φύγεις από αυτούς τους τόπους, θα πας στην Θεσσαλία, στους φίλους του Κρίτωνα, γιατί εκεί, ως γνωστόν, επικρατεί μεγάλη αταξία και ανηθικότητα και εκεί ευχαρίστως ίσως να σε άκουαν να τους διηγείσαι με ποιο γελοίο τρόπο δραπέτευσες, κουκουλωμένος με κάποιο μανδύα ή σκεπασμένος με κάποια κάπα ή με άλλον τρόπο μεταμφιεσμένος, κατά τη συνήθεια των δούλων που δραπετεύουν, και αφού ακόμα θα άλλαζες τη μορφή σου. Και νομίζεις πως κανείς δεν θα βρεθεί να σου πει ότι εσύ, γέρος άνθρωπος, ενώ ακόμα σου απομένει λίγη ζωή, τόλμησες να δείξεις τόση αφοσίωση στη ζωή σου, ώστε να ποδοπατήσεις τους πιο σημαντικούς νόμους; Ίσως, να μην στο πουν, αν εσύ δεν πειράξεις κανέναν. Μα, αν όχι, Σωκράτη, ω πόσα πολλά και ανάξια σου έχεις να ακούσεις! Θα ζεις λοιπόν κολακεύοντας όλους τους ανθρώπους και θα φέρεσαι δουλικά σε όλους; Και πως θα τα περνάς στην Θεσσαλία; Διασκεδάζοντας στα τραπέζια του ενός και του άλλου, σαν να πήγαινες εκεί επίτηδες για να φας και να πιείς; Κι εκείνοι οι περίφημοι λόγοι μας περί

δικαιοσύνης και της άλλης αρετής τι θα γίνουν; Ω, ναι, θέλεις να ζήσεις για τα παιδιά σου, να τα αναθρέψεις και να τα μορφώσεις! Λοιπόν τι σκέφτεσαι; Λογαριάζεις να τα πάρεις στην Θεσσαλία να τα αναθρέψεις και να τα μορφώσεις, αφού τα κάνεις ξένους, για να απολαύσουν στο τέλος και αυτό το καλό; Ή όχι, και θα τα αφήσεις εδώ να ανατραφούν; Αλλά νομίζεις ότι αν ζεις εσύ, αν και θα είσαι μακριά τους, αυτά θα ανατραφούν και θα μορφωθούν καλύτερα; Θα πεις ότι οι φίλοι σου θα αναλάβουν την φροντίδα γι' αυτά. Ωραία! Αν φύγεις για τη Θεσσαλία θα φροντίσουν, και αν φύγεις για τον Άδη δεν θα φροντίσουν; Αν πρόκειται βέβαια να ελπίζεις κανένα καλό από εκείνους που σου λένε ότι είναι φίλοι, έχε τους εμπιστοσύνη!

Λοιπόν, Σωκράτη, άκουσε εμάς που σε αναθρέψαμε. Τα παιδιά, τη ζωή, και κάθε άλλο αγαπητό που υπάρχει στον κόσμο, να μην λογαριάσεις εμπρός στο δίκαιο, για να μπορείς όταν πας στον Άδη να απολογηθείς με όλα αυτά στους εκεί Άρχοντες. Γιατί εδώ - στη γη - είναι φανερό και σε σένα και στους δικούς σου ότι αυτό που σκοπεύεις να κάνεις δεν είναι ούτε καλό ούτε δίκαιο, ούτε ευλαβικό. Ούτε εκεί κάτω (στον Άδη) όταν θα φθάσεις θα σου είναι ωφέλιμο. Γι' αυτό τώρα θα φύγεις απ' αυτόν τον κόσμο, εάν αποφασίσεις να φύγεις, αδικημένος όχι από εμάς, τους νόμους, αλλά από τους ανθρώπους. Ενώ αν δραπετεύσεις από εδώ απαντώντας με τόσο αισχρό τρόπο στην αδικία με την αδικία και στο κακό με το κακό, αθετώντας τις συμφωνίες και τις υποσχέσεις που μόνος σου έκλεισες μαζί μας, και βλάπτοντας εκείνους που λιγότερο θα έπρεπε να βλάψεις, δηλαδή τον ίδιο τον εαυτό σου και τους φίλους σου και την πατρίδα σου και εμάς, τότε και εμείς θα είμαστε οργισμένοι εναντίον σου, εφόσον ζεις, και εκεί κάτω, στον Άδη, οι αδελφοί μας οι νόμοι, δεν θα σου κάνουν καλή υποδοχή, επειδή θα γνωρίζουν ότι επιχείρησες και εμάς εδώ να καταστρέψεις, όσο ήταν αυτό δυνατόν από τη μεριά σου. Πρόσεξε λοιπόν να μην πλανηθείς από τα λόγια του Κρίτωνα και κάνεις ό,τι σου λέει αυτός, αντί να κάνεις ό,τι σου λέμε εμείς”.

Όλα αυτά, αγαπητέ μου φίλε Κρίτωνα, να ξέρεις καλά ότι εγώ νομίζω πως τα ακούω να λέγονται απaráλλακτα, όπως οι κορυβαντιώντες νομίζουν πως ακούν τον ήχο των αυλών. Και βουίζει στ' αυτιά μου αυτός ο ίδιος ήχος των λόγων, τόσο πολύ, ώστε με κάνει να μένω κουφός σε κάθε άλλο ήχο. Λοιπόν, Κρίτωνα, ξέρεις τώρα εσύ πως σκέφτομαι. Αν σε αυτά έχεις αντιρρήσεις, μάταιος ο κόπος σου. Εάν νομίζεις όμως πως θα κατορθώσεις κάτι παραπάνω, πες μου τη σκέψη σου.

ΚΡΙΤΩΝ

Σωκράτη μου, δεν έχω να πω τίποτα παραπάνω.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Άσε τα λοιπόν, Κρίτωνα, και ας πράξουμε έτσι, αφού προς αυτόν τον δρόμο μας οδηγεί ο Θεός.

ΤΕΛΟΣ